

його спілкування й діяльності, як процес розвитку саморегуляції та становлення самосвідомості.

Таким чином, знання вікових особливостей учнів початкової школи дає можливість педагогу виявити стан дитини, спрямованість його мотиваційних структур діяльності, що відіграє суттєву роль в організації процесу виховання учнів Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Роль самопізнання у вихованні учнів. *Початкова школа*. 1988. №6. С. 4–8.
2. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с
3. Лишин О. В. Педагогическая психология воспитания. Москва: Институт практич. психол., 1997. 256 с.
4. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника (Системний підхід). Київ: Стилос, 2000. 336 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: Плеяди, 2017. 206 с
5. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В., Булах І. С. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник для студ. вищих навч. закл. Київ: Каравела, 2007. 400 с.

Олена Горецька,

кандидатка психологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри психології,
Бердянський державний педагогічний
університет

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Інноваційні процеси, які відбуваються у вітчизняній освіті, орієнтують на формування ключових компетентностей майбутнього фахівця в певній професійній сфері як на найближчу, так і довгострокову перспективу. Це надає можливості здобувачам вищої освіти ефективно виконувати конкретні дії у фаховій галузі та освоювати індивідуальні стратегії моделювання майбутньої професійної діяльності, бути здатними адаптуватися та самовдосконалюватися у мінливому професійному середовищі.

Як зазначають О. Бодальов, А. Деркач, Н. Кузьміна, компетентнісний підхід передбачає формування здатності та готовності самовизначатися, самореалізуватися та саморозвиватися у певній професійній діяльності [2]. Отже, сучасні вимоги до майбутнього педагога на перше місце ставлять систематичну самостійну роботу з формування та удосконалення професійних компетентностей.

Компетентність можна розглядати на психологічному рівні як сукупність когнітивно-інтелектуальних (знань, вмінь та навичок, характеристик мислення), діяльнісно-поведінкових (досвід поведінки, діяльності та спілкування) компонентів, що дозволяє визначити показники та критерії сформованості компетентності та на функціонально-змістовому – як сукупність компетентностей, які описані в класифікаціях професій та в кваліфікаційних рівнях підготовки здобувачів вищої освіти [2].

Професійну компетентність І. Волощук визначає як різноманітність знань, вмінь та навичок, особистісних та професійно важливих якостей особистості – носія певних професійних цінностей, ідеалів, свідомості, які забезпечують йому успішну професійну діяльність [2].

Як зазначає В. Ковальчук, сучасний педагог має бути висококваліфікований і далекоглядний професіонал, свідомий та відданий патріот України, тонкий психолог, котрий володіє інформаційними та педагогічними технологіями [4, с. 15]. А ще бути готовим застосовувати результати навчання як у професійній діяльності так й в життєвих ситуаціях, працювати з різними віковими групами.

Особливої актуальності в нинішніх умовах набувають соціально-психологічні проблеми людей похилого віку, а саме: різні труднощі у соціально-побутовій сфері, адаптація до нового періоду життя, звуження сфери спілкування, неможливість продовження незалежного й активно життя, припинення або обмеження трудової діяльності, відсутність тривалої перспективи, перегляд ціннісних орієнтирів, що обумовлює необхідність визначити умови підвищення якості життя людей похилого віку, покращення їх соціального захисту та підтримки, збереження психічного здоров'я та благополуччя, досягнення успішної, позитивної старості.

А. Лідере наголошує, що для людини похилого віку майже вичерпані можливості вагомих змін її життєвого шляху, але людина може безкінечно працювати внутрішньо [6]. Тому, за думкою М. Житинської провідною діяльністю в період старості може виступати освіта впродовж всього життя. Значення цієї ідеї достатньо глибоке, оскільки мета полягає в тому, щоб забезпечити кожній людині можливість розвитку, самовдосконалення, творчого оновлення, когнітивної самореалізації, тобто активності в суспільстві в цілому [3].

Погоджуємося з думкою Т. Скорик, яка дає своє визначення поняттю «освіта впродовж життя» – це безперервний процес набуття знань, розвитку професійних та особистісних компетентностей, що здійснюється через різні форми освіти та самоосвіту і забезпечує можливість самореалізації особистості у різні вікові періоди [7]. Як відмічає Н. Фірсова, навчання людей похилого віку, підвищує їх самооцінку, допомагає усвідомити і задовольнити власні інтереси, усвідомити в процесі навчання власний потенціал, визначити нові

можливості, і це виступає рушійною силою навчальної активності людини [8].

Отже, людина похилого віку потребує нових знань, компетентностей щодо виявлення власних особистісних ресурсів, визначення нових життєвих стратегій, спонукання до активної продуктивної діяльності, інтеграції в соціум; вирішення соціально-психологічних проблем та життєвих труднощів. Тому необхідність навчання людей цього віку – одна з актуальних проблем наукових досліджень в галузі геронтології, андрагогіки, педагогіки і герогогіки.

В останні роки все більшого значення набувають так звані університети третього віку. Західні країни мають більший досвід у використанні професійного, культурного та соціального потенціалу людей похилого віку. В 1962 році було відкрито перший інститут для професіоналів-пенсіонерів в Нью-Йорку, введено О.Больновим термін «геронтологіка», як вчення про освіту людей похилого віку. В 1965 році Х.Петцольд визначив термін «герогогіка» як розділ геронтології та педагогіки, який займається вивченням проблем, пов'язаних зі старінням і віковими особливостями літніх людей, змістом навчання і освітнім процесом [5].

Сьогодні розширюються можливості університетів з надання освітніх послуг, організовуються різноманітні проєкти для роботи з людьми похилого віку, розширюється зміст, різноманітність форм і методів навчання літніх людей, що відображають зміни в суспільстві, розвиток нових комунікативних технологій, використання цифрової техніки [3; 7; 8]. У даний час університети «третього віку» успішно розвиваються і в Україні, хоча для нашої країни це нова форма роботи, в рамках якої створюються освітні, просвітницькі та навчальні курси, творчі майстерні, різні спеціалізовані програми, основною метою яких є створення умов для соціалізації та адаптації людей похилого віку через освіту до стрімко мінливих умов, формування нової моделі особистості і поведінки, збільшення ступеня залучення людей похилого віку до суспільного життя.

Однак практика сучасної додаткової освіти для людей похилого віку потребує як відповідної методичної бази, так й підготовки спеціалістів, здатних вирішувати завдання навчання старших людей у сучасних умовах. Герагог – спеціаліст, який працює в сфері освіти різних груп людей похилого віку; здійснює індивідуальний супровід і надання підтримки літнім людям; бере участь у розробці політики на користь старшого населення; розвитку волонтерського руху для літніх людей і з їхньою участю [7]. Фахівець із герагогіки повинен мати знання щодо психофізіологічних особливостей людей похилого віку; організації соціально-психологічної підтримки літніх; вміти створювати умови для самовираження, самореалізації, комфортного інформаційного та емоційно насиченого творчого середовища навчання людей похилого

віку та для реалізації особистісної потреби в самопізнанні й пізнанні інших; володіти новітніми технологіями навчання дорослих; навичками проведення профілактичної і просвітницької роботи щодо благополучного старіння, профілактиці негативних наслідків кризового періоду, розвитку адаптивних можливостей літніх до внутрішніх і зовнішніх змін, мотивації людей третього віку, які прагнуть продовжувати навчання; навичками рефлексивного аналізу професійної діяльності, ефективної комунікації.

Отже, педагогічним закладам вищої освіти необхідно підвищувати підготовленість фахівців та волонтерів до розробки та реалізації програм надання соціально-педагогічних послуг людям похилого віку; створювати оптимальні умови для професійного розвитку фахівців в галузі освіти дорослих; формувати готовність майбутніх педагогів до роботи з цією віковою групою та розширювати їх спектр підготовки, включаючи придбання нових знань, умінь і навичок соціально-психологічного супроводу людей похилого віку, опрацювання освітніх програм, орієнтованих на самореалізацію особистості літніх, гармонізацію її взаємин зі світом і з самим собою; практичним втіленням концепції освіти впродовж усього життя.

Список використаних джерел

1. Бодров В. А. Психология профессиональной пригодности: учеб. пособие для вузов. Москва: Академия, 2001. 342 с.
2. Волощук І. П. Формування професійної компетентності студентів ВНЗ: компетентнісний підхід. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя*. Психолого-педагогічні науки. 2014. № 3. С. 34–38.
3. Житинська М. О. Освітнє середовище для людей похилого віку: перспективи та можливості розвитку в Україні. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. 2014. № 3–4. С. 12–19.
4. Ковальчук В. Ю. Модернізація професійної та світоглядно-методологічної підготовки сучасного вчителя: автореф. дис. ... док-ра. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2006. 34 с.
5. Кононыгина Г. М. Герогогика. Орел, 2006. 133 с.
6. Лидере А. Г. Кризис пожилого возраста: гипотеза о его психологическом содержании. *Психология зрелости и старения*. 2000. № 2. С. 6–11.
7. Скорик Т. В. Університет третього віку як модель соціальної інтеграції осіб літнього віку в сучасне суспільство. *Вісник Львівського університету*. 2014. № 8. С. 60–68.
8. Фирсова Н. Г. Обучение пожилых людей : психологические аспекты его организации. URL: <http://mosi.ru/ru/conf/articles/obuchenie-pozhilyh-lyudey-psiologicheskie-aspektyego-organizacii>.